

A félelem reprezentációi - interdiszciplináris workshop

Debrecen, 2019. április 26.

A félelem az egyik legalapvetőbb érzelem, amely nem csak az embereket, hanem az állatokat is jellemzi, de amíg az állatvilágban ez egy ösztönszerű érzés, addig az embereknél jórészt kulturálisan kódolt, hogy mikor és mitől félnek. Ez az alapja annak, hogy a félelmet ugyan magunkban érezzük, és testünk megfelelő fizikai tüneteket produkál hozzá, de a félelem tárgya, megélésének formája és intenzitása általában hosszú közösségi folyamatok során fejlődik ki. A félelem azonban nemcsak egy érzelem, hanem a félelem és félelemkeltés viszonylatában a társadalmi viszonyok kifejezője is, amely a közösségi hierarchiában, a politikai élet összefüggéseiben, az élménytársadalom igényeinek kielégítésében és a médianyilvánosság különböző formáiban is megnyilvánul. Az emberi kultúra egyik legsajátosabb vonása, hogy különböző társadalmi és kulturális mechanizmusokat alakított ki a félelem megfékezésére. A félelemben ilyen módon összekapcsolódnak a biológiai és kulturális komponensek: az érzelem öntudatlan hatalma és a kulturálisan kialakított és rögzített képesség, hogy ezeket ellenőrizhetővé és kommunikálhatóvá tegyünk. A félelem egy ambivalens jelenség, amely motiválhat vagy megbéníthat, elvezethet együttérzéshez vagy a szolidaritás megtagadásához, szövetségeket teremthet vagy éppen stigmatizálhat. A félelem egzisztenciális megélésével az ember rádöbbenhet egész létének kiszolgáltatottságára, esetlegességére és végességére.

A félelem alapvetően testi tüneteket produkáló érzelem. Az ember szinte megbénul, végtagjai nem engedelmeskednek, fokozódik a szívverése és elsápad. A félelem ennyiben a biokémia, az orvostudomány és a pszichológia tárgya, amelyek a félelem érzését jellemző agyi folyamatokkal kötik össze, központját pedig az agy legősibb részében, a limbikus rendszerben lokalizálják, amely képes arra, hogy bizonyos ösztönszerű cselekvéseket gátoljon, vagy legalábbis ellenőrizzen. Ahhoz képest, hogy a félelem az egyik legősibb érzés, figyelemreméltó, hogy a történelemben hosszú és szívós hallgatás övezte. Jean Delumeau ezt azzal magyarázza, hogy a nyugati kultúrában a félelem összerosódott a gyávasággal, és a bátorság ellentétéként elfogadhatatlan volt az erénykatalógusok és viselkedést előíró normák számára, amelyek persze ennek megfelelően képmutatók voltak, és úgy állították be a félelmet, mintha az természetellenes lenne, vagy nem is létezne. A veszélyek tudatosulását egyszerűen a heroizmus és az önfeláldozás látszata mögé rejtették. A középkor műveiben a nemesek egyéni bátorságát állították szembe a szegények kollektív félelmeivel, sőt sokáig úgy vélték, hogy a világban az az igazi szuverén, aki félelmet képes kelteni, és az nem is méltó az egyéniségre, aki fél.

Legkésőbb a felvilágosodás és a tudományos forradalom óta a modernitás önértelmezéséhez szorosan hozzátartozott az az elképzelés, hogy a világ racionalizálása bizonyosságokat generál, amelyek az emberi életnek stabilitást kölcsönöznek. Ez a törekvés azonban csak még inkább hangsúlyozza az emberi lét alapvető esetlegességét, aminek következtében, mára mindentől, amit nem vagyunk képesek uralni, attól félünk. Mindez a félelmek megsokszorozódásához vezetett, és noha az ember minden tekintetben nagyobb biztonságban él, mint bármikor korábban, a félelmek nem tűntek el, hanem megjelentek azok

a személyek és intézmények, akik ezzel visszaélnék, illetve ebből saját maguk számára előnyöket kovácsolnak.

A félelem határterületet képez korábbi rendezvényeink témáival, és utal a félelem és az erőszak, a szégyen és az áldozatiság tapasztalatainak összefüggéseire. A Debreceni Egyetem Kulturális Archeológia Kutatócsoportja soron következő konferenciája a félelem reprezentációinak lehetséges értelmezési lehetőségeit keresi a vallástudomány és teológia, a filozófia és irodalomtudomány, a szociológia és a politikatudomány, a jog és a művészi ábrázolások összefüggéseiben.

Rendezvényünkre 2019. április 26-án, pénteken 9,00 és 17,00 óra között kerül sor a Debreceni Református Kollégium Kistanácstermében. Témajavaslatokat (cím és 3-4 mondatos összefoglalás) szívesen várjuk a következő e-mail címek egyikére 2019. február 28-ig.

balogh.laszlo@arts.unideb.hu

fzakass@drhe.hu

Korábbi műhely-konferenciáink jó emlékével és nagy várakozással,

a Kulturális Archeológia Kutatócsoport tagjai

(<http://kultarch.unideb.hu/a-kutato-csoportrol/>)